

Sarkis Hatspanian: QUO VADİS ARAM ATEŞYAN ?

Posted on 15/12/2015

100 yıl önce, Patrikhanemizin işleyişi Talâat Paşa tarafından engellenmişti...

100 yıl sonra, bu iş başepiskopos Aram Ateşyan'a devredilmiş besbelli !

100 yıl önce Patriğimizi sürgüne gönderenler İttihatçılardı...

100 yıl sonra, Patriğimizi seçme hakkımızı Aram Ateşyan'a engellemek istiyorlar !

Günler önce sekiz yıldır tedavisi olmayan demans (ileri hafıza kaybı) hastalığından rahatsız Türkiye Ermenileri Patriği Mesrob II.'nin annesi bayan Mari Mutafyan'ın imzasını taşıyan, fakat toplumumuza İstanbul'daki Patrikhane tarafından sunulan "Zorunlu Açıklama" başlıklı bildiriye okuduktan sonra, çeyrek yüzyıldan beri yaşadığım Ermenistan'da bu yaz şahidi olduğum(*) akıllalmaz bir vukuattan bu yana durulmuş olan heyleylerim sadece yeniden gelmekle kalmayıp, beni beş yıl öncesine götürdü.

2010 yılı aralık ayında, Türkiye Ermenileri Patriği II. Mesrob hazretlerinin hastalığının Ermeni toplumunun 554 yıllık bir geleneğe sahip dinî makam liderinden bilfiil mahrumiyet yaşama durumunun süreğenliğe dönüşme gibi olası bir tehlikeyle karşı karşıya kalabileceğini gözönünde bulundurarak, haklı bir rahatsızlık yaşayan cemaatimizin bugün ve yarınına ciddi bir sorumlulukla yaklaşan duyarlı kesimlerin,

ortaya çıkan durum koşullarında yapılacak en doğru şeyin tarihsel Patrikhane makamına eş-patrik veya yeni bir patrik seçmek olduğundan hareketle bir imza toplama kampanyası

çabalarına şahit olduk. Adı “Patriğimizi seçmek istiyoruz” inisiyatifi olan bu değerli girişimin duyarlı insanlarınca yükseltilemiş ses sonrası, yetkili devlet mercilerine yapılan başvurulara cevaben T.C. İçişleri Bakanlığı’nın İstanbul Valiliği aracılığıyla 29 Haziran 2010’da “Patrik değil, sadece Patrik Vekili seçebilirsiniz” cevabı verildiği de hatırlardadır.

Başepiskopos Mesrob II.’nin 2008 yılından beri daha da kötüye doğru ilerleyerek devam eden rahatsızlığı nedeniyle fiilen lidersiz durumda kalan Türkiye Ermenileri Patriklik makamındaki belirsizliğin anlaşılabilir bir kaosa dönüşmesinin başlangıcı ise 2010 yılı 1 Temmuz günü “dostlar alışverişte görsün” usulü toplanan Patrikhane Ruhani Genel Kurulu’nun “yaptım oldu” hesabıyla Ermenicesi Değabah, yani kaymakamlık anlamına gelen Patriklik Genel Vekili ‘seçimi’ ile oldu. Bu ‘seçimde’ 26 ruhani kurul üyesinden 25’inin oyunu alan ve bir süredir zaten Ruhani Kurul Başkanlığı sıfatıyla vekillik görevini sürdüren Başepiskopos Aram Ateşyan, Patrik Mesrob II hayatta olduğu sürece, Türkiye Ermeniliğinin 84.üncü patriğine vekaleten, cemaatin dinî ve hayır işlerini yürütme vekaletini de almış sayıldı. Bu durum, T.C.’nin Ermeni toplumuna “işte ona söyleyeceğimiz herşeyi büyük bir sadakat ve itaatla yerine getirecek bu vekille de idare edilmesine eyvallah edilmesi” mesajının verilmesi anlamını taşıyordu. Bu o kadar öyleydi ki, Ateşyan sadece patriklere tanınan dinî ibadethane dışında kisse, yani dinî kıyafet giyebilme hakkından da yararlanacaktı. Fakat, Patriklik Genel Vekilliği gibi bir uygulama Ermeni Kilise geleneğinde yoktu. Biri Osmanlı İmparatorluğu döneminde (1915-1919), diğeri TBMM hükümeti dönemiyle, hemen ertesinde T.C.’de (1922-1927 ve 1944-1950) yılları arasında da üç defaya mahsus vekillik dönemleri bulunsa da, Patrik hazretlerinin fiziken hayatta olmasına rağmen vazife görememesi durumu ilk kez yaşanıyordu.

Karşı karşıya kalınan durumla ilgili olarak Ermeni cemaatince iki ayrı başvuruda bulunuldu. Bu, ilk kez karşılaşılan durum cemaat içinde bir gerilime sahne oldu. Patriklik Ruhani Kurulu, makamın temsiliyet eksikliğinin sürdürülemez olduğu gerekçesiyle 3 Aralık 2009 tarihli dilekçe ile eşpatriklik seçiminin yapılabilmesi için devlete başvuruda bulunmuş olsa da, bu noktada da öngörülemez bir gelişme yaşandı. Geleneğe göre, patrik seçimleri için bir

Patrik Seçim Müteşebbis Heyeti oluşturuluyor. Bu heyet, patriği seçecek olan 6 sivil delegenin halk tarafından seçimini koordine ediyor. Bu delegelere, Ruhani Kurul'un seçtiği bir din adamı delegenin katılımıyla patrik seçimi sonuçlandırılıyordu. İşte bu Patriklik Seçimi Müteşebbis Heyeti de aslında kendi yetkisinde olan bu tasarrufu kullanarak valilik kanalıyla İçişleri Bakanlığı'na eş değil, "yeni" bir patrik seçilmesi için ayrı bir başvuruda bulundu. 1863 tarihli Ermeni Nizamnamesinde yer alan ilgili maddeye dayanarak vazife göremez durumda olan Mesrob II.'nin haklarının saklı kalması koşuluyla azledilmesi belirsizliği giderecek ve Ermeni toplumu hem bir eş patrik ve de Mesrob II.'nin olası vefatından sonra yeni bir patrik seçmek üzere iki seçimle enerjisini harcamayacaktı. Müteşebbis Heyeti bu ikinci formülde tavrından taviz vermedi ve Ruhani Kurul ile ciddi bir çatışma yaşandığı da hatırlardadır.

Devlet merciine yapılmış olan iki ayrı patriklik seçimi başvurusu ile kilitlenen seçimler, yukarıda sözünü ettiğim İçişleri Bakanlığı'ndan 29 haziranda gelen resmî cevapla "çözülmüş" sayıldı. Böylelikle, bir yandan Patriklik Müteşebbis Heyeti'nin meşru başvurusunu yok sayan devlet, görünürde Patriklik Ruhani Kurulu'nun eş-patriklik başvurusunu reddetmiş görünse de, aslında fiili bir eş-patriklik anlamını taşıyan "vekillik" görevini meşrulaştırma yoluyla, Ermeni halkının seçimle kendi patriğini seçme hakkına doğrudan olarak müdahale etmiş ve resmen olamayacağı bilindiğinden başepiskopos Aram Ateşyan'ı gayr-ı resmi olarak patrikliğe "atamış" oldu.

Şimdi yüz yıl öncesi tarihimize bir göz atarak söylemek istediğimi sonuçlandırayım.

1915-1923 yılları arasında yapılan soykırımında Osmanlı İmparatorluğu'nun başlıcaları 6 Ermeni vilayetinde (Garin-Erzurum, Sebastia-Sivas, Van, Bağeş-Bitlis, Kharberd-Mamuret-ül Aziz ve Tigranakert-Diyarbakir) olmak üzere, Trakya, Pontos, Kamirk, Kapadokya, Kilikya ve Anatolia'da, 66 şehir ve 2500'den fazla köyünde yaşamakta olan Ermeni nüfusun barbarca yok edilmesi yanında, merkezi Konstantinopolis-İstanbul'da bulunan Ermeni Patrikliği'ne bağlı olan 1181 kilise ve 132 manastırda ruhani görevini yerine getirmekte olan 4 binin üzerinde din adamımız da hunharca katledildi.

1913'te resmen Patrik seçilmiş olduğu halde, 1915-1919 arasında Ermeni Patrikliğinin ilgası ve kendisinin Bağdad'a sürgüne yollanması sonucunda görevini icra edemeyen 1868 Musul doğumlu Başekispokos Zaven Der-Yeğiayan, 1918 Mondros mütarekesinin hemen ertesinde görevine yeniden döndüyse de, 1922'de bir daha geri dönememek üzere ikinci sürgünlüğe zorlanarak tekrar Bağdad'a sığındı. "Patriklik anılarım" adlı eseriyle bilinen Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki son patriğimiz İstanbul'da kendi halkı tarafından seçilmiş olduğu makamında olması gerekirken, 1947 yılında sürgünde vefat etti.

Patrik Zaven Der-Yeğiayan henüz hayattayken, 1875 Muş doğumlu Mesrob I. Naroyan'ın 1927'de Ermeni Patriği seçilmesine dek 1922-1927 yılları arasında da makamı boş kalan Ermeni Patrikliği, O'nun vefat ettiği 1944'den 1950'ye kadar bir kez daha boş bırakıldı. 1461 yılından beri hep varolagelmiş ruhani makamımız, sonunda 1880 Trabzon doğumlu Karekin başepiskopos Khaçaduryan'ın Patrik seçilmesiyle varlığını devam ettirebildi. T.C. döneminin 5 Ermeni Patriği'nden sonuncusu olan ve göreve 1998 yılında yapılan seçim sonrasında gelen 1956 İstanbul doğumlu Mesrob II. Mutafyan hazretlerinin 2008'den bu yana süregelen hastalığı nedeniyle Ermeni Patrikliği makamı gerçekten de varoluş tarihinin en büyük sorunuyla karşı karşıyadır.

Bugün, Türkiye Ermeni Patrikhanesi'nin hükmü altında biri Yunanistan'ın Girit adasında, olmak üzere 45 kilise bulunmaktadır. Bunlardan 6 tanesi Gesarya-Kayseri, Tigranakert-Diyarbakır, Derik, Alexandrette-İskenderun, Kırıkhan ve Musa Dağ'ın Ermeni kalan tek köyü Vakıflı'dadır. Tüm bu kiliselerde görev yapacak yeterli elemanı bile olmayan Ermeni Patrikhanesi'nin toplam kaç din adamı var, tam olarak bilemesem de yedinci yılını dolduran patriksizlik sonucu 2015'te de aynen 1915'te yaşadığımız yerde bulunduğumuzun aşikâr olduğunun farkındayım.

Bundan yüz yıl önce, Ermeni Patrikhanesi'nin işleyişini resmen engellemiş olan Osmanlı'nın İttihat ve Terakki hükümetinin zoraki yaptırımıyla, 100 yıl sonrasında fiilen varolan bu durum arasındaki tek fark, bence, AKP hükümetlerinin yaşadığımız bu "yaptım oldu" halini

yaratabilmelerinde Patrikhanemizde bir Truva atına sahip olmalarıdır. Bu hayırsız rolün, ne yazık ki aynı okul sıralarını paylaştığımız ruhani ismiyle Aram başepiskopos Ateşyan olarak tanınan Artin Ateş'e verilmiş olması ve onun da bilinçli olarak üstlendiği misyonu emir eri asker sadakatıyla yerine getirmesinin şahidi olmaktan büyük bir üzüntü duyuyorum.

İstanbul'da yaşayan soydaşlarımızdan saygıdeğer bir kesimin 2010 yılı aralığında başlatmış olduğu "Patriğimizi seçmek istiyoruz" inisiyatifinin halkımızdan toplanan bir imza kampanyasıyla ilk adımlarını attığı kıymetli çabalarının daha sonra başvurulmuş mahkemelerde "hukuki açmazlara" rastlayarak tıkanmasının ertesinde, Patrikhane tarafından İstanbul Valiliği'ne sunulduğu söylenen dilekçeye verilen "Patrik Mutafyan ölene kadar seçim yapılamayacağı" olumsuz cevabının perde arkasında duran şahsın başepiskopos Ateşyan olduğu kimse için bir sır değilken, günler önce Patrik Mesrob II.'nin annesi bayan Mari Mutafyan'ın imzasını taşıyan, fakat toplumumuza Türkiye Ermenileri Patrikhanesi tarafından "Zorunlu Açıklama" başlığıyla sunulan bildiri vasıtasıyla sergilenmek istenen yeni Bizans oyunlarının başrol oyuncusunun da yine o olduğu barizdir.

Patrik Mutafyan ve annesini yakinen tanıyan birçokları gibi ben de bu açıklamanın en azından beş yıldan bu yana her ne pahasına olursa olsun, halkımızın kendi patriğini seçme hakkını engellemek isteyen ve ne yazık ki Patrikhane gibi kutsal bir mekânda yuvalanmış ve halksal tabanı olmayan birkaç kişiden ibaret küçük bir kliğin işi olduğunu bilenlerdenim. Ancak, burada sorun bu bildiriye kaleme alanların kimliği değil, o açıklamada çok aransa da bulunamayan, 7 yıldan beri bilfiil yaşanan bu ruhani liderinin olmayışıyla karşı karşıya kalan toplumumuzun yapılması kaçınılmaz bir "patrik seçimine" böylesine ölesiye karşı durmaya çalışmalarındaki aymazca tutumun toplumumuzun tüm kesimlerine sunulmasının ivediliğindedir. Herkesin bilmesi gereken gerçek şudur: Olası bir seçim halinde, halkımızın yüzde bir oyuna bile layık bulunamayacağını adından da iyi bilen Ateşyan ve öncülüğünü yaptığı bu klik, belini İstanbul'daki Patrikhane'nin makam koltuğuna dayayamayacağını bilinciyle, Ankara'nın gölgesine sığınarak onun koruyucu şemsiyesi altında, varolan bu belirsizlik durumundan fazlasıyla hoşnut hükümetin güdümünde hareket etmeyi, yani 554

yıllık bir geleneğe bu denli çirkince müdahale edilmesini tercih ve istismar etmektedir.

Onu Silvan ve Diyarbakır'dan İstanbul'a geldiği günden beri yakinen tanıyanların şahadetiyle Aram Ateşyan, Ermeni kilisesi tarihinin gelmiş geçmiş en meziyetsiz din adamıdır. Ruhbanlık yaşamının olsun İstanbul, olsun Kudüs'te geçen yıllarında, sırf merak için dahi olsa mevcut patrikhanelerimizin olağanüstü zengin kütüphanelerinden yararlanma gibi bir isteği hiç olmamış, baştan başa tek bir kitabı bile başlayıp-bitirmemiş birisinin, sonradan öğrendiği Ermenice'ye bile şimdiye değin sadece Kırmancî telafuzuyla vakıf olduğu, toplumumuzun her ferdi tarafından görülmekte ve bilinmektedir de, 1915 yılında Talâat paşaların emriyle Osmanlı Ermenilerini ruhani liderinden mahrum edilerek gerçekleştirilen soykırımın feci sonuçlarının halkımız için ne ifade ettiği pek iyi bilindiği halde, ondan yüz yıl sonra 2015'te de Talâatvari bir tutumla, İstanbul'da kala kala bir avuç kalmış toplumumuza ittihatçılığa özgü uygulamaların bir benzerini nasıl reva görüyor olduğu henüz idrak edilmemektedir gibime geliyor benim !

Quo Vadis Aram Ateşyan ? Tuttuğun yolun Ermeniliğe bir hayır getirmeyeceğini bile bile soydaşların nezdinde anlaşılmaz bir tutumla attığın her adımda ille de "Ben, Ankara'dan edindiğim emirleri yerine getiriyorum" nakaratını tekrarlayıp dururken, Patrikhanemizi kendi ihtiraslarına alet etmenin alemi ne ?

Sarkis HATSPANIAN

Yerevan, 15 aralık 2015

DOĞU ERMENİSTAN

(*) Bu yaz Batı Ermenistan'dan Yerevan'a gelen 1915 mağduru zorla müslümanlaştırılmış soydaşlarımızdan bazılarının tüm dünya Ermeniliğinin kutsal mekânı Eçmiadzin'de vaftiz olma isteklerinin "İstanbul'daki Patrikhane'nin özel bildiriyle" engel olduğu sebep gösterilerek yapılamayacağı gerekçesiyle reddedilişini bizzat yaşayanlardan biri olarak, bu patavatsızlığı beynime de yüreğime de hiç silinmezcesine kazıyanlardan biriyim de aynı

zamanda !

Bu konuda Ermenistan basın-yayın dünyasını bilgilendirme amacıyla verilmiş basın toplantısı sonrasında, Ermeni basınının “Ateşyan, Recep Tayyip Erdoğan’ın Patrikhane makamındaki korkuluğu mudur ?” yorumuna paralel, öyle olduğu farzedilse bile “Kutsal Eçmiadzin İstanbul Patrikhanesi’nin adını karartan bir başepiskoposun rehinesi mi peki ?” yorumlarıyla sosyal iletişim ağlarının enva-i türden forumlarında Ermeniliğin türünde ilk kez yaşanan bilfiil bir krizle karşı karşıya bulunduğu gerçeği Doğu Ermenistan’da yaşayan toplumumuzun konuya duyarlı kesimince de bilinmektedir artık !